Emne: Innspill til ny stortingsmelding om villaks - Saksnr. 26/4470
Til: Postmottak KLD <postmottak@kld.dep.no>
Sendt: 23.09.2026 13:15:30
Fra: Håvard Skallerud <havard.skallerud@tryg.no>
Innspill til ny stortingsmelding om villaks - Saksnr. 26/4470

Vitenskapelig råd for lakseforvaltning har slått fast at de største truslene mot villaksen er lakseoppdrett og klimaendringer. Samtidig er mange bestander negativt påvirket av reguleringer og andre inngrep i vassdragene. Norge kan i begrenset grad påvirke de globale klimaendringene, men staten har full kontroll over hvordan oppdrettsnæringen reguleres og hvordan vanndirektivets miljøkrav håndheves i fjorder, kystvann og vassdrag.

Et spørsmål som egentlig burde være unødvendig å stille, er likevel helt nødvendig: Hvordan ville situasjonen for villaks, sjøørret og sjørøye sett ut i dag dersom staten hadde håndhevet sine egne forpliktelser etter vanndirektivet?

Vanndirektivet er et av Europas viktigste miljødirektiver. Direktivet innførte et nytt rettslig system hvor miljømål, forringelsesforbud og unntaksbestemmelser setter juridiske grenser for hva myndighetene kan tillate. Systemet bygger ikke på fritt politisk skjønn slik de gamle konsesjonslovene gjorde, men på rettslige rammer som bare kan fravikes når strenge unntaksvilkår er oppfylt.

Likevel har norske myndigheter gjennom en årrekke praktisert vanndirektivet feil på sentrale punkter. Dette gjelder særlig forståelsen av forringelsesforbudet, der Klima- og miljødepartementets egen veileder har lagt til grunn en terskel som avviker fra den som følger av EU-domstolens praksis (se KLDs eget brev av 27. august 2026 til ESA i sak 26/2288). Det samme gjelder praktiseringen av unntaksbestemmelsen (se Høyesteretts dom i sak HR-2026-1360-A). Resultatet er etter mitt syn at en rekke tillatelser må anses ugyldige fordi unntaksreglene enten ikke er anvendt eller er anvendt feil.

Dette har hatt stor betydning for villaks, sjøørret og sjørøye.

I den offentlige debatten omtales ofte oppdrett som en trussel gjennom lakselus og genetisk påvirkning fra rømt oppdrettslaks. Dette er riktig, men bildet er bredere. Oppdrett medfører også utslipp av næringsstoffer, organisk materiale og andre påvirkninger på fjorder og kystvann som omfattes av vanndirektivet. Dersom direktivet hadde vært praktisert slik EU-domstolen krever, ville norske myndigheter i langt større grad vært forpliktet til å dokumentere at nye oppdrettstillatelser, kapasitetsøkninger og regelendringer ikke medfører forringelse av vannmiljøet. I motsatt fall måtte tillatelse vært nektet, eller de strenge unntaksvilkårene vært oppfylt.

Det er derfor grunn til å spørre hvor mange oppdrettstillatelser og kapasitetsøkninger som ville fått et annet utfall dersom vanndirektivet hadde vært anvendt korrekt, jf. Lena Schønings artikkel *«Er vekst i lakseoppdrett forenlig med vanndirektivet?»* i *Lov og Rett* 2024. I artikkelen argumenteres det for at norske myndigheter på flere punkter synes å tolke og praktisere vanndirektivet i strid med EU-domstolens praksis, og at dette kan ha hatt betydning for veksten i oppdrettsnæringen. Det samme gjelder vannkraftsaker, hvor reduserte vannføringer, endrede flomregimer og andre inngrep over tid har forringet sentrale leveområder for villaksen.

Etter mitt syn er det påfallende at Norge, etter mer enn femten år med dialog med ESA, fortsatt møter grunnleggende innvendinger knyttet til gjennomføringen av vanndirektivet. Spørsmålet er derfor ikke bare hvilke nye tiltak som bør innføres for villaksen, men hvorfor staten ikke håndhever de miljørettslige virkemidlene den allerede er forpliktet til å bruke. Så lenge eksisterende regler ikke anvendes slik de er ment å anvendes, er det vanskelig å se hvordan nye tiltak alene skal kunne stanse tilbakegangen for villaks, sjøørret og sjørøye. Stortingsmeldingen bør derfor ikke bare foreslå nye virkemidler, men også inneholde en uavhengig gjennomgang av hvorfor vanndirektivet ikke er blitt gjennomført og praktisert i samsvar med EØS-retten, særlig i saker som gjelder oppdrett, vannkraft og andre inngrep som påvirker villaksens leveområder.

For villaksen er ikke hovedproblemet mangel på kunnskap, planer eller regelverk. Kunnskapen foreligger, reglene finnes og virkemidlene er allerede vedtatt. Det som mangler, er en konsekvent og korrekt gjennomføring. Det paradoksale er at det i stor grad er Klima- og miljødepartementet som har det overordnede ansvaret for gjennomføringen av vanndirektivet i Norge, som også bærer hovedansvaret for den situasjonen som har oppstått.

Vennlig hilsen

Håvard Skallerud

Denne e-mail er sendt som en sikker e-mail fra Tryg.